

STEIN besøker Helvete (naturpark)

Av Knut Edvard Larsen

I september 2014 steg vi ned til helvete og kom opp igjen. Her er beretningen: Det er altså snakk om den geologiske attraksjonen Helvete Naturpark i Espedalen i Gausdal kommune, Oppland. I et dypt gjel finner vi noen fascinerende merker etter isavsmeltningen fra siste istid, noen kjempestore jettegryter. Disse sies å være Nord-Europas største. Gjelet med jettegrytene fikk navnet Helvete fordi det var vanskelig å passere her med malmlassene fra gruvedriften lenger opp i Espedalen. Det hente også ofte at sledene veltet.

Naturparken ligger ved Dalbekken sør for Vassenden ved Espedalsvatnet. Kjører du fra Lillehammer til Gausdal, og følger Fv 255 (Bjørnsonvegen) forbi Segalstad, kommer du etter en stund til et skilt der det står "Helvete 600m". Stedet er nemlig godt skiltet. Her kan du ikke ta feil. Det er arbeidet grundig for at den tilfeldige turist skal få med seg hvor helvete ligger.

Vel fremme, langs hovedveien, parkerer du rett ved Kafé Helvete, som er hyggeligere enn navnet tilsier, og betaler der for en inngangsbillett. Vi leser nøye et advarselskilt om at nedstigningen skjer på eget ansvar. Selv om stien er sikret i den siste delen med trapper og gelendere, er nedstigningen ikke å anbefale for folk med høydeskrekk eller små barn. For barnefamilier gis et alternativ tilbud til barna: nærkontakt med husdyr, aktivitetsleker o.a. ved Dalbekken fjellgard, som en passerer forbi før en begynner på selve nedstigningen.

Langs stien henger informative skilter som gir forklaring på hvordan jettegrytene ble dannet. For den geologiinteresserte anbefales dog i tillegg å lese Andersens bok *Istider i Norge*. Her presenteres det på sidene 44-45 en mer detaljert og oppdatert tolkning av dannelsen av selve Helvete-gjelet.

Etter ca. 200 m langs en skogsti begynner selve nedstigningen. En prest fra Skåbu skal i tidligere tider ha bedt om å bli firt ned i Helvete med lange rep herfra. I Årbok for Gudbrandsdalen 1960 leser vi om at "*Han kom oppatt med nokre grønnskorne bein i klypa. Og så let han falle nokre ord som*

Redaktør Thor på vei mot Helvete naturpark.

Det dype gjelet med jettegryttene sett ovenfra.

Jettegrytene sees som store, sirkelformede formasjoner.

Thor på bunnen av det 2. kammeret, her holdes konserter.

gausdølane tykte ikkje høvde riktig for ein prest. "No er eg visst den einaste presten i Noregs land som kan seie han har vore i Helvete, og som har sloppe heil-skinna ut att".

I dag trenger du ikke å bli firt i tau for å komme ned i det mer en 100m dype gjelet. Sjansen for å finne skjelletrrester er også minimal.

Det er lagt til rette for turister, med trapper, rekkverk, og sti slik at nedfarten er enklere og tryggere. Dypt der nede glimter det av vann i en liten bekk. Nedstigningen begynner, litt forsiktig. Enkelte steder er fjellet (anortositt) glattskurt av mange føtter som har gått her før. Etter hvert som en går nedover, åpner kløften seg mer, og store merkelige, sirkelformede formasjoner som ser ut som glattslipte

gryter blir mer og mer synlig i fjellssidene. Det er de såkalte jettegrytene (les mer om jettegryter i NAGS-nytt nr 3, 1978 og nr 1, 1989). Vel nede i bunnen erfarer en virkelig størrelsen på jettegrytene. Det er store jettegryter over alt. Gjelet består av ulike kamre. Hvert hjørne av det første kammeret er formet av veldige jettegryter – den største ca. 60 m høy med et tverrsnitt på ca. 20 m. Etter noen meter langs bekken, og inn et trang passasje, står vi på bunnen av en eneste jettegryte, 100 m høy og 40 m i tverrsnitt. En blir målløs. Her har det vært ufattelige store (jette-)krefter i sving. Den lille bekken er bare småtteri mot de vannmassene som må ha vært tilstede her ved slutten av siste istid, ca 9000-10000 år siden. Andersen (2000) gir et forklaringsforsøk på dannelsen av jettegrytene i Helvete-gjelet. De er dannet av smeltevannselver ovenpå breen som styrter ned i bresprekker. I en av ismeltingsfasene begynte isen å bevege seg sørøstover, og Espedalen ble til (gravd ut av breen). Helvete ligger på vannskillet

mellom Dritudalen og Espedalen. Her dannet vannskillet en høyde i terrenget. Når isbreen skled over denne høyden og ned i Dritudalen, ble store bresprekker dannet over der Helvete er i dag. Veldige vannmasser fra breelven ovenpå breen styrtet ned i sprekkene og dannet fosser og stryk med kraftige strømhvirvler. Stein og løsmasser roterte rundt i vill fart og etter mye sliping ble jettegrytene dannet

Stedet kan ikke beskrives det må oppleves. Dette er en tur som anbefales! Oppstigningen gikk uten problem, men med mange kamerastopp!

Naturparken er åpen fra midten av juni til midten av september.

For mer info les:

<http://www.helvete.info>

Andersen, Bjørn G. (2000): Istider i Norge. Universitetsforlaget, Oslo 2000.

Nede på bunnen. Her har store jette-krefter vært i sving.